

TÓTH BÉLA

Senki földjén éjjel

Sötétedésig minden lényeges lezajlott, amit memoárok, évfordulós megemlékezések, szemtanúk és dokumentumok megörökítettek. A városból eldőcögött az utolsó vonatszerelvény, tetejéről, oldaláról, ütközőiről földig csüngő emberfürtökkel. Elmentek a Bácskából idemenekült civil szekerek, a Torontálból Szegedre jött lovas sebesültszállító kocsik, a hadikórházakat üritő teherautó-oszlopok, a kerékpáros leventék, a gyalogcserkészek, zárdák és kolostorok népei, egyetemi klinikák és laboratóriumok, a tűzoltók tolólétrái, a börtönök rabjai, néhány gyár és azoknak vezérei.

A város nyugalmat erőltetett magára. Az itthonmaradottak bezárkóztak, tették, hogy aludni tértek. A távoli ágyúörgést is elaltatta az este. Néhány vékony dongájú, vacogó fogú magyar katona járt még utóvédül a parton, a víz sustorgását hallgatva, amint örvényeket kavarva ismerkedett az imént le-robbantott híd vasszerkezetével. Azután semmi nesz. Egy kutya el nem vakkantotta magát. A szarvára fogyott hold bágyadtan kelt. Ám tompított fényű katonai teherkocsi tapogatódzik egyik sugárútról a főtér felé, megáll a városháza előtt, valaki leugrik a vezetőfülkéből, sietve döngeti meg a kaput. A régi lépcsőházból futó folyosók hideg köteleességtudással erősítik föl a zajt. A bezárkózottakban fölágaskodnak a feszült félelmek. Visszajöttek értük? Oda-kint bakancssal rúgják a kaput. A zörgetés türelmetlensége parancs. Parancs! Parancs! Még mindig, az utolsó pillanatig parancs!

A kaput rugdosónak úgy tűnik, süket, halott ez a tirnyes-tornyos, idegennek idegen, nyakát gögösen a bizonytalan egekbe fúró városháza. Belül nesztelen, sietős mozgás támad. Az okkal búvók belsőbb óvóhelyekre sűrűsödnek, s közülük egy, a soros öreg, kinek tán amúgyse sok félténivalója van már, a kapuhoz csoszog, késedelmét botor lépteivel nyugtázza, szól a bepántolt tölgykapu hasadékán át.

— Van itt valaki?

— Magyar katonák vagyunk, orvosi segítséget keresünk. Hol találunk orvost, ember? Kilenc súlyos sebesült van velünk, egy órán belül elvérzenek, nem ismerjük a várost, egy lelket nem lelünk benne. Mondjon címet, vagy jöjjön segíteni, hiszen magyarul beszél, magyarokról van szó — változott könnyörgőre az imént még oly hatalmas határozottsággal dörömbölő hangja.

Belül gyarapodtak az öreg körül, sebesen sepegtek.

— Kelepce ez, vagy valóság? Magyar sebesültek? De honnét? Úgy tudjuk, éjjelig a környékről is elvonultak a német, magyar csapatok.

— Attól maradhattak itt sebesültek.

— S a kórházak?
— Estére gyufaskatulya sem maradt azokban.
— Mit tehetünk?
— Nem földjük föl magunkat, de ha tudunk, segítsünk! Te, öreg, nyisd a kaput, én szaladok a többiekért, ásóra, kapára. Azért védjük magunkat! Ha eddig megúsztuk... az oroszok itt lehetnek a folyón túl.

Az öreg kipántolta a kaput, odament a ponyvás autóhoz. A rácspolcokon, ahogy békében szokott a hasított marha pihenni, feküdtek a sebesültek. Az öreg, orvosi gyakorlatában ezerszer érezte már az émelyítő vérszagot, tudta, hogy a valósággal áll szemben. De a maga valóságát rögtön el is feledte. Hivatásával járó kötelességtudata minden óvatossága alól föloldotta. Nem konzultált már senkivel, az autót beinvitálta az udvarra. Csak a sofőr és egy őrmester volt ép a kocsi személyzete közül, ők szedték le a hordágyszerű tepsiket, s mint akiknek sietős az útjuk, terhüktől szabadulva, készülődtek visszaindulni, hanem előbb az őrmester átvételi elismervényt kért.

— Ki írja alá?
— Fontos ez?
— Mennünk kell.
— Dehogy mennek! Világítsanak a reflektorokkal.
— Azt nem. Rohannunk kell.
— Kötszerük van?
— Csak a mentőláda.
— Innét pedig nem mentek sehová, a kaput bezártuk, foglyok, rabok vagyunk, de azok vagytok ti is! Hiába kapkodsz a pisztolytáskához, míg szedték le a sebesülteket, elvettük a sofőr puskáját is.

— Ne örüljenek meg, uraim, tudják, mit cselekszenek?
— Igen, tudjuk. Magának nyílt parancsa van, gyógyszert, kötszert kell hogy felhajtsanak a városban.

— Nem tehetem. A csapatomat 0 óra 30-kor el kell érjem.
— Nem éred el. Vagy segítesz nekünk, mert azzal, hogy a gépkocsi terhét leraktad, a lelkiismereted terhét nem rakhatod ránk.

— Mit tegyek?
— Kimegy veled egy emberünk, aki ismeri a várost.
— Miért nem megy nélkülem?
— Majd megtudod, ha eljött az ideje, most nem egyezkedünk. A kilenc sebesült katona közül egy már holtan került le a kocsiról. Kettő agonizál. Tehetetlenek vagyunk.

— Menjünk, ide a pisztolyom!
— Azt nem! A pisztoly a mi társunknál lesz, aki tudja, hova, miért mentek, mivel patikus az istenadta, te meg a nyílt paranccsal előtte. Érted?
— És nem félték, hogy ebből szörnyű kalamajka lesz?
— De, félünk. Ezért cselekszünk így. Indulás!

Idebent íróasztalokat hordtak az udvarra, petróleumfőzőn borotvát sterilizáltak, edényeket klóroztak, légó lámpákat hordtak föl, egy szemüveges sebesült beosztotta az embereket, kinek mi lesz dolga, ha kezdődik a műtét. Víz rotyogjon, tampon sorakozzon, főjenek a zsákvarró tűk.

A segítő Boldogasszony gyógyszertár csöngőit hiába is nyomná az utcára ment két ember. Áram nincs, s a házakban nincs ember.

— Mit tegyünk? — villog kénytelen társára az őrmester. — Borzasztóbb a lövészároknál egy ilyen kilakoltatott város. Éjfél előtt, szegyen, nem szegyen,

féltem. Tíz kapun dörömböltünk, segítséget, embereket kerestünk, sehol senki. Úvölteni szerettem volna, hangosan bekiáltottam a kapukon. Segítség, emberek! Egy kutya nem vakkantott rá. Mi is lett vajon a kutyákból? Hová tűnt a kutyahűség? Hánynak a gazdája hull el ezekben az órákban? Az egész város kutyájának nyüzszíteni kellene! Félek. A pusztán biztosabbnak érzem magam, vagy akár a temető sírjai között.

— Ne féljen, őrmester úr, hiszen pisztolyunk van, igaz ügyben járunk. Be kell törnünk!

— Nem mondja komolyan?

— De.

— Különben divatos szakma ez manapság, a katonai raktárakat már az este beálltával fosztogatta valamilyen szervezett rablóbanda. Látja, erre van szervezettség.

— Jól nézzen szét, beütöm ezt az ablakot, de el ne fusson félelmében, míg összeszedem a szükség esetet.

— Hová is futhatnék? Teljesen ismeretlen nekem a város. És maga megtalálja, amire szüksége van, ebben a kriptasötétségben?

— Tíz évig itt dolgoztam.

— Legalább valami megnyugtató.

Amikor visszakopogtatták magukat a városházára két megrakott bugyorról, az ottlevők csak épp hogy meg nem hurrázták őket. Olyanféle rendbe rakták szét a holmit, ahogy békebeli műtőben szokás. Három orvos kezdett el buzgólkodni az eszméletlen sebesültek fölött. A többiek asszisztáltak. Világhírű matematikatanár tartotta egy asztalnál a lámpát, paprikakutató nő a tamponokat. Középkorú rézműves vigyázta a főzőedényeket.

Kakas nem kukorít, toronyórák nem jelzik az időt, s az mégis halad, a munkával együtt. Csak most újra, mintha kopognának a kapun. A műtét körüliek arcára halvány mosoly szökik.

— Újra sebesültek?

— Vagy pedig... — mondta egyikük, de aztán lenyelte szavát, nem folytatta, nem mondta kételyét. Ismét kopognak a tölgykapun, nem olyan követelőn, mint éjfél előtt az őrmeser, de határozottan. Többen odamennek. A pisztoly birtokosa is.

— Ki van odakint?

— Két ember — válaszolt egy női hang.

— Mit akarnak?

— Kisgyermek, kisgyermek.

Magyar beszéd, de nem magyar szájból, ám nyitják a kaput. Hosszú kabátú nő áll előttünk, amennyire látni lehet, svájccsapkával a fején, s pokróccsomag a karján.

— Oroszul, németül beszél? — kérdik.

— Van tolmácsunk. Woronkoff Teofil, állj elő!

— Itt vagyok.

— Fordíts!

— Kik önök? — kérdi a nő. — Csukjátok a kaput!

— Magyarok, én ön?

— Német katona nincs?

— Közöttünk, asszonyom?

— Értem, értem — mondta hadarva az asszony, és a kabátokon derengő sárga foltokat nézte. — Hagynám őrzésre kicsiny fiúcska. Este tértem figyelésre Valéria tér tüzbe. Üres, üres, minden szobákban csak halottak. Ő élő volt, egyedül. S velem, s tudta, nem szabad hangot adni. Nekem kell ő, ha vége háborúnak. Ha élek, jövök. Őrzik addig szívesen? Találnom kell hozzá szerető ember. Megyek. Lehet, holnap jönni tudunk. Szeressék addig, kérem.

A folyón túl fölébredtek a tűzerek. Sistergő, kattogó ágyúgolyók visítotak a város fölött. A kapura rátették a vaspántokat. Valami maradt még az éjszakából.

SZEGED-TARJÁNTELEP, DUNAÚJVÁROSI PANEL LAKÓÉPÜLETEK

Építész: BERTALAN SÁNDOR

Fotó: BUZSÁKI FERENC